

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

8. De causa instrumentalia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

hoc sensu, quod non denominarent Deum causantem, nisi moueretur suo modo à fine ad producendos effectus: & hoc sufficit, ut dicantur simpliciter habere causam finalem, nisi quis velit reducere rem ad quæstionem de nomine.

CONCLUSIO II.

54 *Bruta agunt propter finem.* Probabile est quod Bruta agant aliquando propter finem, ut bonum ab ipsis apprehensum, & applicando media cognita ut utilia in ordine ad affectionem eius. Hæc videtur contra communio rem sententiam, eam tamen tenet expresse *Arriaga disp. 8. num. 65.* & mihi semper à tyrone placebat. Pro ea ipse citat *D. Thomam 1. p. q. 78.*

Probatur à posteriori similibus omnino rationibus, quibus probari posset de hominibus quod operentur propter finem: nam videmus manifeste quod ad propositionem boni, quod ipsis est delectabile, appetant illud, & moueant se ad acquirendum ipsum, applicantque media opportuna ad eius consecutionem, quod patet multis exemplis animalium domesticorum. Quod si quis dicat animalia appetere hæc bona materialiter, & applicare media etiam materialiter, sane idem poterit dicere de hominibus. Nec refert quod homines habeant rationem & discurrant; hinc enim solum sequitur, quod perfectius cognoscant finem & media, quam animalia; & quod possint per discursum excogitare media nunquam proposita, & quæ aliis non scirent esse media apta; quod brutis non conuenit, discursu carentibus: sed non sequitur hinc quin bruta etiam operentur propter finem, applicando media, licet non operentur tam perfecte quam creaturæ rationales.

55 *Obiicies:* non cognoscunt finem; ut acquisibilem per media ut utilia formaliter, quia acquisibilitas est respectus & utilitas etiam; cognitio autem materialis, qualem solummodo habent bruta, non tendit in respectus: ergo non agunt propter finem formaliter, sed tantum materialiter.

Respondeo negando antecedens, quia aliis nunquam applicarent media. Ad probationem autem antecedentis dico, vel cognitionem sensitiuam tendere etiam in respectus transcendentales huiusmodi, vel certe acquisibilitatem, & utilitatem, quæ debet considerari in fine & mediis ad hoc ut aliquis agat propter finem formaliter, & ut applicet media formaliter, non esse respectum secundum esse, sed secundum dici, hoc est tale, quod reuera non est respectus, sed nequit tamen explicari nisi per modum respectus.

Dices, Brutum, quando applicat medium, id facere ex instinctu naturali, & non in ordine ad acquisitionem finis quasi intenderet ipse per medium finem.

Contra, sic posset dici de hominibus, & sane ridiculum videtur dicere, quod quando felis auertit oculos à mure capto; dum ludit cum ipso, quasi negligenter ipsum, non intendat deceptionem muris; & quod dum canis inter prandendum assurgit in pedes posteriores, aut trahit veementem comedentis, non intendat inducere ipsum ad dandum sibi buccellam.

QUESTIO VIII.

De causa instrumentali.

56 Licet fuisse à multis tractari soleat de instrumentis in communi & particulari, quia tamen fere omnis controuersia est tantum de nomine, breuiter quid dicendum explicabo.

Aduerto autem primo, instrumentum varias habere acceptiones, primo enim capitur pro omni causa alteri superiori subordinata, & sic omnis creatura dici solet instrumentum Dei in ordine ad res, quæ producuntur per creaturas; quamuis alias dubium non sit, quin creaturæ multæ sint causæ principales suorum effectuum.

Secundo vocatur instrumentum omne illud, quod deseruit alicui causæ in ordine ad producendum suum effectum, disponendo subiectum virtute sua propria, ut ille effectus producat, & non attingendo immediate ipsum effectum

ad quem disponit: sic calor est instrumentum ignis ad producendum alium ignem, & idem est de cæteris accidentibus connaturalibus substantiarum, quæ similiter disponunt subiectum, ut forma substantialis producat in materia eius per causam principalem, cui accidentia sunt instrumenta.

Capiendo Instrumentum in his duabus acceptionibus, facile est ipsum distinguere à causa principali, & assignare quid sit causa principalis, quatenus opponitur instrumentali; erit enim illa causa, quæ non subordinatur alteri nec eatenus tantum causat, quatenus disponit ad effectum: causa vero instrumentalis est, quæ subordinatur alteri; aut quæ non causat nisi quatenus ex virtute sua propria disponit ad effectum, respectu cuius dicitur causa instrumentalis. In utroque vero sensu certum est, quod sit actiua & quod non requiratur eleuationem ullam: nec de hoc est ulla inter authores.

57 *Alia acceptio strictior instrumenti*, est illa, in qua instrumenta artificialia, ut sigillum, securis & similia dicuntur esse causæ instrumentales effectuum, qui per ipsa instrumentaliter produci dicuntur, & in qua Sacramenta dicuntur causare gratiam, tanquam instrumenta; & difficultas principalis huius quæstionis consistit in assignanda descriptione instrumenti hoc modo accepti.

Communior explicatio videtur esse, quod Instrumentum sit id, quod agit ut motum à causa principali, aut quod sit illud, quod agit in virtute causæ principalis, non vero virtute propria.

Descriptio instrumenti proprie dicti.

Sed contra hanc descriptionem facit primo, quod sierra omnino immota scinderet lignum, si nimirum ipsum lignum moueretur supra ipsam; & idem est de sigillo, quod imprimeret sine dubio figuram in cera, quæ moueretur supra ipsum immotum: in his casibus sierra & sigillum agerent instrumentaliter, & tamen non mouerentur à causa principali, nec reciperet aliquam virtutem ab ipsa in seipsis, ergo non sufficit prædicta descriptio.

Rursus, aqua calida calefaceret, quatenus mota ab aliqua causa calida ad calorem, & per virtutem ab illa causa acceptam, & tamen non dicitur esse causa instrumentalis, sed principalis istius calefactionis, quia calefaceret aliud subiectum: ergo prædicta descriptio conuenit aliis, quam instrumentalibus, & consequenter non est bona.

58 *Præterea*, quando dicitur, quod causa instrumentalis agit, ut mota à principali, vel intelligitur, quod moueatur localiter ab alia causa, aut quod alia causa comunicet ipsi aliquam virtutem in actu primo, quam à se non habet; aut quod concurrat alia causa cum ipsa, aut quod actio, quæ producit alia causa effectum, egrediatur ab ipsa, quamuis non habeat in se virtutem correspondentem in actu primo, nec enim videtur, quo alio modo possit dici agere ut mota: sed nullas ex his modis sufficit; ergo non bene describitur esse illud, quod agit, ut mota ab alia causa. Probatur minor: non primus, nec secundus, quia sigillum absque concursu alterius causæ, aut absque, eo quod moueatur localiter ab alia causa, quando caderet deorsum ob gravitatem suam naturalem, ablato tantum impedimento, quo detinebatur sursum, omnino imprimeret figuram in cera molli supra quam caderet. Deinde aqua calida accipit virtutem calefactiuam ab alia causa & tamen non dicitur causa instrumentalis calefactionis: ergo accipere virtutem ab alia causa non sufficit ad causam instrumentalem faciendam. Rursus omnes creaturæ accipiunt virtutem productiuam à Deo, & dependent ulterius ab actuali concursu eius, & tamen non propterea dicuntur causæ instrumentales in sensu in quo iam agimus de causa instrumentalibus; licet in alio sensu dicantur tales, ut dictum est supra.

59 *Tertius* etiam modus non sufficit, quia, ut iam dixi, Deus concurrit cum omnibus causis secundis, & vniuersaliter quando sunt causæ partiales plures principales, quælibet cum altera concurrit, & neutra respectu alterius dicitur causa instrumentalis.

Denique, non sufficit quartus modus, quia impossibile est quod actio egrediatur ab aliqua causa, in qua non sit virtus productiua in actu primo, quæ est ratio fundam. actus; ergo si in aliqua causa non sit virtus productiua

Va in

in actu primo, non potest actio egredi ab ipsa. Probatur antecedens; quia actio est determinatio virtutis actiue in actu primo, qua actualiter constituitur causa habens illam actualiter causans.

Secunda explicatio.

Alia explicatio causæ instrumentalis est quod sit illa, quæ agit per virtutem minus nobilem seu perfectam: quam ipsemet effectus, qui producit. Quæ explicatio consequens est ad alteram explanationem, qua dicitur quod causa principalis sit illa quæ agit per virtutem æque perfectam, aut perfectiorem effectum.

Sed contra hanc explanationem facit, quod species expressa, quæ concurrebat partialiter cum oculo ad visionem, non sit causa instrumentalis propria respectu ipsius; & tamen est imperfectior illa; & vniuersaliter loquendo non est inconueniens quod aliqua causa principalis partialis sit imperfectior effectui, quamuis sit absurdum quod aliqua causa totalis sit illo imperfectior.

Deinde, si Deus eleuaret gratiam ad producendum calorem, sicut eleuat aquam ad producendum gratiam, gratia tum esset causa instrumentalis respectu caloris, & tamen esset perfectior quam calor; ergo causa instrumentalis potest agere per virtutem æque principalem, aut principaliorum. Quod confirmari potest alio exemplo de Angelo superiori, qui esset eleuatus à Deo ad producendum alium Angelum inferiorem aut æque perfectum. Quæ exempla maxime deseruiunt contra asserentes potentiam obedientialem in quolibet ad quodlibet: sed & contra alios etiam, qui id negant, possunt seruire.

Tertia explicatio.

60 Tertia explicatio est, quod causa instrumentalis sit illa, quæ concurrebat ad producendum effectum, in quo nulla sit formalitas particulariter correspondens ipsi: unde quia in gratia nulla est formalitas particulariter correspondens aquæ, propterea aqua est causa instrumentalis gratiæ.

Contra: quia habitus non est causa instrumentalis actus; & tamen nulla videtur esse formalitas particulariter correspondens habitui in actu.

Deinde, in sole non videtur esse vlla formalitas particulariter correspondens calori, quem producit, aut motui, neque in igne respectu caloris: & tamen Sol est causa principalis caloris à se producti & ignis est causa principalis sui caloris.

Rursus, si Angelus vnus produceret alium, ad hoc eleuatus à Deo, non esset causa principalis (maxime secundum, auctores, qui vtuntur hoc modo dicendi) & tamen in Angelo producto essent omnes formalitates correspondentes Angelo producenti, non minus quam formalitates ignis producti correspondent formalitatibus ignis producentis.

CONCLUSIO I.

Descriptio instrumentorum artificialium.

61 Instrumenta artificialia bene describuntur esse illa, quæ concurrunt ad effectus, respectu quorum dicuntur instrumenta, ratione figuræ suæ, & quantitatis, absque vilo alio concursu effectiui, præter illum, quem præstant ad expellendum aliud corpus à loco. Hæc est nullius quod sciam in terminis. Sed quantum ad rem ipsam potest colligi ex Scoti in 4. d. 1. q. 4 n. 4.

Probatur autem, tum quia non potest melius explicari, tum quia reuera declarat naturam instrumentorum huiusmodi, vt distinguuntur à causis efficientibus physicis, quæ non sunt instrumenta: tum denique considerando naturam particularium quorundam instrumentorum, & ex ea hanc descriptionem stabiliendo. Itaque sigillum est instrumentum artificiale, & habet pro effectui suo figuram illam, quam relinquit in alio corpore capaci, verbi gratia, in cera aut plûbo. Ceterum autem est, quod imprimat sigillum illam figuram ratione figuræ, quam habet in se, & ratione quantitatis suæ, unde si haberet quantitatem absque figura tali, aut figuram absque quantitate, non imprimeret illam: vtrumque ergo requiritur. Deinde si ponatur nullam habere virtutem actiuam præter illam, quam habet in ordine ad expellendum partes corporis, in quo figura imprimatur, per illam solam, supposita figuræ & quantitate suæ, poterit imprimere figuram, aliquando quidem absque vilo impulsu alterius causæ: vt si caderet supra ceram mollem, ex

gravitate sua: aliquando verò non nisi accedente tali impulsu, vt cum non cadit supra corpus figurandum ex sua gravitate, sed per impulsu alterius causæ, qui impulsus quandoque debet esse maior, quandoque minor iuxta resistentiam corporis figurandi; & aliquando etiam absque motione locali ipsius instrumenti, sed per motionem localem corporis figurandi ad ipsum, vt si cera applicetur fortiter sigillo immoto.

62 Rursus: penna est instrumentum scribendi, & certum est, quod concurrat ad scribendum ratione figuræ talis vel talis, ac quantitatis absque actiuitate vlla præter illam; quam habet ad expellendum aërem, aut aliud corpus à loco, per quem transit: supposita enim illa figura, quantitate & expulsiōe, atramentum penne coniunctum adhæret tali modo chartæ iuxta concursu penne, qui cursus penne prouenit effectiue à causa ducente ipsam.

Præterea, fistula organica ratione figuræ & quantitatis suæ admittit tantum aëris & non plus, & impedit quominus progrediatur alio modo, quam iuxta concavitatem suam, propter quantitatem & virtutem expulsiuam alterius corporis, & non habet aliam causalitatem respectu soni causati per illum aërem.

Et si discurremus per singula instrumenta artificialia, videbimus, quod hoc modo tantum concurrat ad suos effectus: ergo bene describuntur præ ordinem ad hunc modum causandi.

63 Quod si quæras, an huiusmodi instrumenta habeant virtutem actiuam.

An instrumenta artificialia habeant virtutem actiuam.

Respondeo, quod illa instrumenta, quæ expellunt positiue corpora à loco, in quo alias fuerunt, habeant virtutem actiuam in ordine ad hoc faciendum, & quidem aliquando independentem ab vlla alia causa mouente aut impellente ipsa, vt cum sigillum gravitate sua naturali caderet supra ceram. Nam quamuis non effectiue sed formaliter expellat vnum quantum aliud quantum à loco, in quo ipsum est, & aliud antecedenter fuit, sicut frigus expellit calorem formaliter tantum, & non effectiue; tamen aliud vbi, quod corpus expulsum habet in alio loco, quando expellitur à primo loco, habet aliquam causam efficientem, & non aliam saltem aliquando, quam instrumentum, vt in casu, quo cadit instrumentum ob gravitatem naturalem.

Non est autem necessarium quod omne instrumentum habeat hanc virtutem actiuam expulsiuam, sed sufficit quod formaliter impediatur accessum alterius corporis, absque eo, quod det ipsi effectiue vllum vbi, vt patet in fistula organica.

Nec Scotus supra, huiusmodi actiuitatem negauit instrumentis, sed solum voluit illam non esse necessariam ad rationem instrumenti vt sit: quod verum est, vt patet ex iam dictis de fistula organica; & in exemplo etiam Scoti de ferra: quamuis enim ex motu ferræ fiat, vt partes ligni secti occupent alium locum, tamen hoc est per accidens ad sectionem, nam eo ipso formaliter expellerentur à loco priori quamuis destruerentur sicut destruitur frigus quando expellitur à suo subiecto, lignum esset sectum eodem modo per ferram. Vnde illa occupatio alterius loci est impertinens ad illam sectionem formaliter loquendo.

64 Si etiam quæras Alterius, an causæ instrumentales huiusmodi subordinate aliis causis principalibus, ita vt effectus ipsorum debeant principalibus tribui aliis causis, quam sibi ipsis.

An causæ instrumentales sint subordinate aliis causis.

Respondeo imprimis sæpe contingere, vt effectus ipsorum nulli alij (non loquor de Deo) debeat adscribi immediate, nisi ipsi in instrumento, vt patet in casu quo sigillum caderet supra ceram mollem ex gravitate naturali. Dico autem immediate, quia mediate posset adscribi causæ efficienti sigillum, quod non facit ad rem, & posset adscribi causæ applicanti ceram, aut auferenti impedimentum motus deorsum tanquam causis applicantibus, & remouentibus prohibens, quod etiā non facit ad rem. Et vniuersaliter, quādo nulla alia causa alio modo concurreat ad effectus instrumenti, quam applicando varia corpora

talit

tali modo ad se innicem, quo modo quando applicantur naturaliter ex se ipsis debent causare talem effectum, ut contingit in organis artificialibus; quæ sonant seipsis, illa causa non debet censeretur causa principalis physica istius effectus, sed solum causa applicans: sicut seminantes sunt causæ, quod crescat granum in tali loco, quod non cresceret ibi, nisi ab ipsis esset seminatum. Quando verò instrumentum non causat effectum, nisi per motum sui localem aut per motum localem alterius corporis, & iste motus localis provenit ab alia causa, illa alia causa dicitur causa principalis effectus; quod tamen non existimo sic intelligendum, quod magis conducat ad effectum, quam ipsum instrumentum, sed quod magis eff. etive se habeat.

63 *Esti ulterius quæras*, quomodo possit dici instrumentum esse causa instrumentalis, quando non subordinatur alteri causæ: nam videtur tunc dici debere causam principalem, quandoquidem nulla alia sit principalior.

Respondeo, dici causam instrumentalem, non quia subordinatur alteri causæ: sed quia, ut plurimum, solet sic subordinari quia solet data opera reduci ad talem figuram in ordine ad effectus tali modo producendos; & quia producit effectum alio modo, quam solet alia causæ efficiencie physica, quæ non dicuntur instrumentales; hæ enim non producant suos effectus ratione figuræ & quantitatis suæ, sed independentè à figurâ vlla; instrumentum autem producit suum effectum ratione figuræ. Et per hæc patet ad omnia, quæ contra hæc conclusionem obici possunt.

CONCLUSIO II.

Preter artificialia non dantur alia instrumenta actiua.

66 *Pater huiusmodi instrumenta artificialia non potest dari aliquod physicum instrumentum, quod eff. etive & physice attingat effectum, respectu cuius diceretur instrumentum. & non sit causa principalis physica ipsius eo modo, quo alia causæ, quæ non dicuntur instrumenta dicuntur causæ principales. Hæc est conformis doctrinæ Scottistarum omnium, & contra Thomistas, & recentiores, qui dicunt intellectum esse causam instrumentalem physicam respectu actuum supernaturalium, & Sacramenta esse causas instrumentales gratiæ.*

Intellectus non est causa instrumentalis actuum supernaturalium.

Probat autem: quia si darentur huiusmodi causæ instrumentales, maxime essent intellectus respectu actuum supernaturalium, & Sacramenta respectu gratiæ, & quæ haberent se eodem modo respectu suorum effectuum, quo illa respectu illorum se habent; sed hæc non possunt esse causæ instrumentales physica; ergo non dantur tales, nec dari possunt etiam de potentia absoluta. Probari posset minor ostendendo, & quod intellectus virtute sua propria concurrat ad actus supernaturales, quamvis non nisi concurrente aliqua concausa supernaturali; & quod Sacramenta non attingant physice gratiam, sed solum moraliter. Sed quia hæc probatio dependet ab aliis principiis controuersis examinandis in Theologia, consultius est conclusionem probare alio modo; etiam supponendo illud ipsum, quod asserunt aduersarij in illa controuersia, nempe quod intellectus non concurrat ad actus supernaturales villo modo virtute sua propria, sed quod tota ratio agendi habeatur à qualitate supernaturali ipsi ad agendum supernaturaliter cõcessa; & supponendo etiam, quod sacramenta concurrant physice ad productionem gratiæ: quæ tamen omnino falsa sunt.

67 *Hoc inquam, supposito, probatur minor*: Intellectus & Sacramenta sunt causæ principales physice istorum effectuum, si attingant illos physice: ergo non sunt causæ instrumentales eorum in sensu, in quo modo loquimur. Probat autem: quia non possunt attingere illos effectus physice, nisi quatenus habent virtutem aliquam cõmunicatam ipsis à Deo, quæ virtus est sufficiens ratio in actu primo, ratione cuius ipsa habeant actionem terminatam ad illos effectus; sed si habeant talem virtutem, omnino erunt causæ principales: ergo. Probat minor: tunc quia nihil aliud requiritur ad hoc, ut aliquid sit causa principalis, quam quod habeat, in se subiectam virtutem principalem, & sufficientem ad actionem; tunc quia si quid impediret, maxime quia illa virtus non esset connaturalis illis causis; sed communicata ipsis aliunde: hoc autem non

impedit, quia aqua calida causat tanquam causa principalis alium calorem, & tamen calor, qui est virtus, quæ mediante illum producit, non est ipsi connaturalis, sed communicata ipsi per aliam causam.

68 *Dices ad hoc ut esset causa principalis, deberet virtus illa esse eiusdem ordinis cum ipsamet*, quod non contingit in proposito.

Contra, quia ex hac responsione ad minus habetur, quod non possit dari causa instrumentalis physica naturalis ordinis præter artificialia.

Contra secundo, quia quod virtus sit supernaturalis ordinis non facit aliud, quam constituere causam in ordine supernaturali, quæ absque illa virtute non esset in tali ordine: sed posset esse principalis causa hoc non obstat: ergo supernaturalitas virtutis non impedit, quominus causa illam habens sit principalis causa.

Confirmatur: quia quod aliquid constituatur potens agere per virtutem naturalem, non connaturalem, non impedit quominus sit causa principalis effectus naturalis producti per illam virtutem: ergo quod aliquid constituatur potens agere per virtutem supernaturalem non connaturalem, non impedit, quominus sit causa principalis effectus talis virtutis.

69 *Dices secundo*: causa principalis debet habere virtutem agendi, per quam constituitur talis causa in esse quieto & permanenti: sed Sacramenta & intellectus non habent virtutem causatiuam prædictorum effectuum in esse quieto & permanenti: ergo non possunt esse causæ principales.

Respondeo: in primis falsum esse, quod intellectus non habeat virtutem supernaturalem actiuam in esse quieto & permanenti: nam lumen gloriæ est quid permanens, & habitus etiam supernaturales in substantia.

Deinde, quod virtus illa sit quid transiens & dependens actualiter in esse & conseruari à causa alia, non tollit quin causa sit principalis pro illo instanti, quo habet illam virtutem: quid enim refert, quod permaneat, aut non permaneat pro aliis instantibus, quandoquidem pro illo instanti eodem modo causat per illam, ac si maneret vel non maneret pro aliis instantibus sequentibus.

Confirmatur: species visibilis, quæ est virtus, quæ oculis producit visionem, dependet in esse & conseruari ab obiecto, à quo immittitur, & est quid transiens, si transeat obiectum: sed hoc non obstante oculus non dicitur esse causa instrumentalis visionis: ergo quod transeat vel non, nihil facit ad rem.

Deinde, si Deus communicaret virtutem aliquam supernaturalem permanentem Sacramentis, (prout in sententia aduersariorum debet esse possibile) certe Sacramenta non nisi instrumentaliter causarent gratiam, si modo sic illam causant, & tamen haberent virtutem permanentem, ergo permanencia aut defectus eius nihil iuuat nec impedit propositum.

CONCLUSIO III.

70 *Instrumenta moralia sunt illa, quæ licet non attingant ipsamet physice effectum, ordinantur tamen ab alia causa ad causationem effectus in hoc sensu quod ipsæ applicatis, ipsamet physice causent effectum ex eo, quod illa sunt applicata. Hæc est Scottistarum, & non video, quod ab villo negari possit nisi faciendo quæstionem de nomine.*

Probat autem: quia hoc modo solummodo Sacramenta causant gratiam, ut suo loco dicitur, sed Sacramenta sunt causæ instrumentales gratiæ: ergo bene describitur causa instrumentalis per hunc modum causandi.

Et si quæras rationem, cur causa causans hoc modo vocetur instrumentalis.

Respondeo, in primis sic posse vocari, quia ea virtutis Dei in ordine ad producendos effectus, in ordine ad quos dicitur talis. Quo etiam sensu diximus in initio quæstionis omnes causas secundas posse vocari instrumentales.

Deinde potest vocari instrumentalis, quia non agit per virtutem aliquam physicam, mediante actiue physica, & consequenter habet proportionem aliquam ad instrumenta artificialibus physicis, saltem quæ non sunt actiua.

V u 2 Quæres

Quid sunt instrumenta moralia?

Quæres ad quod genus causæ debet reduci instrumentalis.

Respondeo: sine dubio ad genus causæ efficientis, quia non ad genus causæ finalis, nec materialis, nec formalis, nec exemplaris; nullum autem aliud genus causæ assignari posset, ad quod reduceretur, præter genus causæ efficientis nec circa hoc est ulterius immorandum, cum nulla in eo sit controuersia.

DISPUTATIO XI.

De Collatione Causarum inter se cum suis effectibus.

¶ A c disputatione complebitur tractatus de causis per se, de quibus cum seorsim antea actum sit restat iam, ut ad inuicem & ad suos effectus comparentur.

QVÆSTIO I.

An causæ debeant esse priores & perfectiores suis effectibus.

CONCLUSIO I.

Nulla causa debet esse prior tempore suo effectui.
*C*ausa non debet esse prior tempore existens, quam effectus: potest tamen naturaliter contingere, ut causa materialis & efficiens, ac etiam finalis cuius assequendi gratia, præcedant effectum tempore, & etiam sequantur; non potest autem naturaliter contingere, ut causa formalis præsupponatur tempore effectui suo. Hæc est extra controuersia. Et probatur prima pars: quia ut aliquid habeat rationem causæ, nihil aliud requiritur, quam ut habeat influxum in ipsum effectum: sed eo ipso, quo existat pro illo instanti aut tempore, quo existit effectus, poterit habere influxum in ipsum effectum, quamuis non existeret antecederet: ergo non requiritur, quod existat antecederet.

Confirmatur: quia influxus actualis causæ non habet dependentiam à causa, nisi pro instanti, quo existit ipse influxus, & idem est de effectui producto per talem influxum; sed influxus ille non existit, nisi pro instanti vel tempore, quo existit effectus; ergo habet dependentiam à causa, pro illo instanti antecedenti, & consequenter existentia causæ pro instanti antecedenti est impertinens in ordine ad rationem causæ exercendam.

Confirmatur secundo: si causa non existeret antecederet, & existeret in hoc instanti, haberet suum influxum & effectum in hoc instanti; & si existeret antecederet, & non existeret in hoc instanti, non posset habere influxum aut effectum pro hoc instanti; quod enim non est, non potest aliquid realiter producere efficienter, & non intentionaliter, quamuis antea existeret; ergo sola existentia pro illo instanti, pro quo producitur effectus, sufficit, nec existentia præcedens requiritur, nisi quatenus non haberet existentiam in hoc instanti, nisi extitisset antecederet.

2. Dices: nisi Deus esset prior duratione effectui, non posset effectum producere, quia si non esset prior duratione, non posset esse simul duratione: non enim potest incipere de nouo: ergo requiritur prioritas durationis in causa.

Confirmatur: quia si Deus non existeret ab æterno, & haberet decretum ab æterno creandi, non posset creatura produci in tempore; quia Deus nihil potest producere in tempore, quod non decreuit ab æterno: ergo debet necessario præcedere effectus suos duratione, præsertim si effectus producantur in tempore.

Respondeo distinguendo antecedens: si posset ipse existere in tempore & decretum in tempore, nego: si non posset, concedo, & distingo consequens: quando causa est infinita & nequit habere esse in tali instanti, aut decretum aliquid in tali instanti, quin haberet esse & decretum tale ab æterno, concedo; quando non, nego consequentiam. Et per hoc patet ad confirmationem, quæ concedenda est totaliter. Itaque quod Deus debeat præcedere duratione necessario effectus suos, non oritur ex ratione causæ ut sic sed ex immutabilitate suæ & necessitate essendi.

3. Dices secundo: Sont aliqui effectus, qui necessario præsupponunt tempore alios effectus etiam ab eadem causa producibiles: sed illi effectus necessario præsupponunt causam, etiam tempore, nimirum ut producat illos alios effectus: ergo causa, saltem aliquando, debet esse prior tempore.

Respondeo primo, concedendo totum, quia conclusio non dicit, quod non possit aliquando etiam necessario præsupponi tempore causa, sed quod non debeat semper sic præsupponi.

Respondeo secundo, distinguendo consequens: quando effectus necessario præsupponit alium effectum ab eadem causa producendum, ut secundus gradus intentionis præsupponit gradum primum, & secunda pars motus præsupponit primam, concedo; quando non præsupponitur alius effectus tempore ab eadem causa producendus, nego consequentiam: & in hoc sensu intelligenda est conclusio, ac probationes eius.

4. Secunda pars conclusionis probatur: quia de facto parentes hominum præcedunt ipsos tempore & sæpe sequuntur, & idem est de materia prima hominis, & quando aliquis habet pro fine Deum aut diuitias, certum est quod Deus, & diuitiæ illæ præcedant tempore actiones illas, quæ tanquam media applicantur ad earum acquisitionem, & quod etiam existant post transactas illas actiones.

5. Tertia pars patet, quia de facto omnis forma producitur in subiecto, nec potest naturaliter produci aliter, siue educatur, siue creetur, ut patet experientia, & ex dictis de educatione formarum: sed in eodem instanti, quo sic producitur, sequitur ad ipsam necessario compositum, & expellitur forma contraria: ergo non præcedit nec præcedere potest naturaliter, aut compositum aut expulsionem formæ impossibilis. Bene tamen forma animæ rationalis existit tempore post suos effectus; alias non esset immortalis, sed desinente homine desineret, contra fidem, reliquæ autem formæ non existunt post suos effectus absque illis, loquendo præsertim de composito siue per se, siue per accidens, quod ex ijs & materia aut subiecto sequitur.

CONCLUSIO II.

¶ Omnis causa debet esse prius natura existens secundum illud esse, secundum quod causat, quam suis effectibus. Dico autem secundum illud esse secundum quod causat, ut intelligatur, quod si causet secundum esse realem, existentiam propriam suam, sicut causalit causa efficiens, materialis, & formalis, & non intentionaliter tantum, debeat existere secundum illud esse prius natura. Si vero non causet secundum illud esse, sed secundum esse intentionale, quatenus scilicet proponitur in intellectu, tum non debet esse prius natura, nisi secundum illud ipsum intentionale, & potest esse posterius natura suo effectui secundum esse reale proprium suum. Hæc conclusio est communis omnium.

Probatur: quia esse prius natura, ut hic de eo agimus, est habere suum esse reale, & suam existentiam realem independentem ab illo, quod dicitur posterius natura, sic scilicet, ut absque concursu illo illius posterioris habeat suam existentiam, vel à se ipso, sicut Deus habet, vel ab alijs causis sufficientibus ad dandam ipsi illam existentiam; sed quidquid causat aliam rem debet habere suam existentiam hoc modo independentem ab illa alia re: ergo debet esse prius natura quam illa. Minor probatur: quia existentia illa, secundum quam causat, est conditio necessario prærequisita ad hoc quod causet: ergo debet esse prior quam effectus per illam causatus.

Confirmatur: quia omnis talis causa habet alia principia sufficientia ad communicandum ipsi esse existentiam suæ absque influxu effectus & effectus non habet alia principia sufficientia absque influxu causæ; alias non esset effectus; ergo causa est independentem ab effectui, & effectus dependens à causa, & consequenter causa debet esse prior natura quam effectus; quia nihil aliud, ut dixi, intelligitur per, esse prius natura, quam huiusmodi independentia à illo, quod dicitur posterius, & dependentia huiusmodi posterioris ab ipso.

7 Quod